

Una religió singular: el judaisme.

Una altra de les religions importants en aquesta època va ser el judaisme, la qual presentava unes diferències bàsiques amb totes les altres. La més important d'aquestes diferències era el **monoteisme**: només hi ha un déu, Jahvé, que és transcendent i l'existència del qual la coneixem perquè s'ha revelat a l'home. De fet s'ha revelat als hebreus, als quals va escollir per mostrar-se, a través d'ells, en un moment determinat, a tots als pobles de la Terra¹.

Aquesta visió particular de si mateixos com a poble generà en els hebreus altres concepcions originals. En oposició a la noció cíclica de la història, pròpia dels grecs, la seva era **lineal**: el

---

¹ Aquesta idea havia originat en ells una forta consciència de poble i els cohesionà fins al punt que, tot i essent poc nombrosos, havien aconseguit, cap a la fi del segon mil·lenni abans de Crist, conquerir Palestina (la Terra Promesa) i establir-hi el seu regne. Al llarg dels segles, però, aquest fou conquerit diverses vegades, i els hebreus patiren diversos captiveris i exilis (com el de Babilònia [Es coneix amb el nom de "Captiveri de Babilònia" al període de temps que s'entén entre el 586 fins al 537 abans de Crist. Durant aquest període, una part considerable dels hebreus que habitaven el Regne de Judea van estar exiliats a Babilònia, començant la deportació i l'exili dels jueus immediatament després de la presa de Jerusalem i la destrucció del Temple per part de Nabucodonosor II, i finalitzant amb l'edicte del rei persa Cir, l'any 538 a. C., el qual permeté el retorn dels jueus a llurs terres d'origen, l'any següent].

Aquests fets els interpretaven com a càstig de Jahvé per haver trencat l'Aliança, però a la vegada, els consideraven una part dels plans divins destinats a preparar-los per a l'adveniment del seu enviat, el Messies. Aquest enviat hauria de restaurar definitivament el regne d'Israel i estendre'l a tots els pobles de la Terra. Tota aquesta història, junt amb els missatges i normes (la «Llei») que Jahavé, a través dels seus profetes, havia enviat al seu poble, eren recollits en els llibres sagrats (la *Bíblia*).

món havia tingut un principi i s'anava desenvolupant segons els plans divins. S'acabaria amb la vinguda del Messies (la Parusia), que el transformaria convertint-lo en «un cel nou i una terra nova». Això implicava dues altres idees: la de **la creació** i la de **providència**. Totes dues resultaven, com veurem, estranyes a la mentalitat hel·lènica.

Com a creador, Jahvé era amo i senyor de tot, i l'única raó de l'existència i la forma del món era la seva voluntat: la creació era producte d'un acte d'amor. Enfront de **l'intel·lectualisme grec**, que considerava la voluntat com una simple conseqüència d'allò que la raó mostrava com el millor a fer, per als hebreus la responsable de l'actuació era, en últim terme, la decisió personal. Per això el poble d'Israel, tot i coneixent la llei divina, sovint no la complia. Així és com aparegué el concepte de **pecat**, una altra de les idees estranyes als grecs, els quals consideraven la mala conducta una conseqüència de la ignorància i no pas de la perversitat.

2. El cristianisme.

2.1. Orígens.

En el segle I apareix una nova religió que tindrà una influència cabdal en el futur: el cristianisme. Es derivà directament del

judaisme —del qual ben aviat se'n distancià—, però incorporà també altres influències de caire religiós (religions místiques) i filosòfic. El procés de la seva formació és molt prolongat, ja que les creences bàsiques no es poden considerar com definitivament fixades fins al segle IV, quan s'establí el cànon dels llibres sagrats.

El nom de cristià prové de la creença fonamental: que JESÚS DE NATZARET va ser el Messies —mot traduït al grec per Cristós, «l'ungit»— que esperaven els jueus. I aquest és considerat, doncs, el fundador de la nova religió. La vida i els ensenyaments de Jesús s'exposen en quatre llibres (**Els evangelis**) considerats canònics i en molts d'altres declarats apòcrifs. No se sap la data exacta de la seva redacció però, en tot cas, no és anterior al 70 —any de la destrucció de Jerusalem— i són plens d'interpolacions posteriors. El que s'hi exposa és més aviat una interpretació teològica de la vida i la doctrina de Jesús; són, per tant, poc fiables des del punt de vista històric.

La crítica històrica no ha aconseguit descobrir gran cosa de la seva persona i ensenyaments: sembla que va morir crucificat cap a l'any 29, en temps del procurador romà Ponç Pilat, segurament pel delictes civil de sedició. De la comunitat cristiana

primitiva de Jerusalem en resten també poques notícies, ja que fou destruïda l'any 70 per l'emperador Vespasià. Era dirigida per alguns dels deixebles directes (apòstols) de Jesús. Sembla que aquest cristianisme primitiu estava lligat a una concepció temporal del messianisme judaic, amb un fort contingut apocalíptic i escatològic basat en l'esperança de la immediata salvació per la segona vinguda de Crist, que els alliberaria dels opressors romans. Si fos així, Jesús hauria estat un zelota (revolucionari jueu) que hauria pretès, com tants d'altres cabdills en aquella època, la llibertat del poble jueu.

El cristianisme històric, però, és més aviat el producte d'una interpretació mística de la vida, la passió i la mort de Jesús, que va fer Sant Pau. Aquest sí que és un personatge històricament ben conegut que visqué i escriví abans de l'any 70. Pau de Tars, o Saule, no fou deixeble directe de Crist, ni es conegueren personalment, però, tal com ell mateix diu, es convertí al cristianisme a partir d'una revelació personal que rebé de Jesús. Era un jueu hel·lenitzat imbuït de la ideologia salvífica de les religions místiques. Per això, el que va fer fou transformar aquell concepte zelota de salvació temporal i immediata, entesa com un alliberament polític-social, en un projecte passat/futur de salvació espiritual per l'alliberament del pecat.

La passió i mort de Jesús, que va ser entesa pels seus deixebles, al principi, com un fracàs, PAU la convertí en l'esdeveniment redemptor: Déu va enviar el seu propi fill, que s'encarnà i, mitjançant el seu sofriment, mort i resurrecció salvà tots els homes alliberant-los del pecat. Per tant, la Parusia (vinguda del salvador) ja s'ha produït, i només cal que els homes l'acceptin a través de la conversió, i esperin el seu acompliment definitiu al final dels temps amb la segona vinguda del Crist. Així doncs, JESÚS ha estat realment el Messies esperat i, a través d'ell, es poden salvar tots els pobles de la Terra i no sols els jueus; només cal convertir-se: seguir el procés iniciàtic, morir a l'anterior vida de pecat a través d'un ritu (baptisme) i acceptar l'acció redemptora de JESÚS seguint la seva doctrina — influència de les religions místiques. Aquesta visió paulina es trasllueix també en les obres de Sant Joan.

Resulta difícil d'escatir si aquesta visió, que ha estat històricament la triomfant, té o no a veure amb el Jesús històric. Si fos així, tindria fonament una altra de les interpretacions que s'han donat: més que amb els zelotes, Jesús hauria estat relacionat amb els essenis, una secta jueva de caire espiritualista.

2.2. *Una nova concepció del món, de l'home i de Déu.*

El cristianisme exercí una influència decisiva en el pensament occidental a través de la introducció d'un conjunt d'idees estranyes a la mentalitat grega, moltes d'elles procedents, com hem indicat, del judaisme, del filonisme i de les religions místiques. Les principals són:

- a) **Monoteisme:** desenvolupa la concepció judaica d'un Déu únic, omnipotent, creador, provident i, sobretot, personal (coneix i estima).

- b) **Primacia de la voluntat:** parteix del voluntarisme judaic. SANT PAU diu: «Qui estima Déu, coneix Déu». La fe cristiana exigeix un acte de voluntat per passar del pecat a l'amor a Déu (conversió). Com que la voluntat humana és feble a causa del pecat, Déu va redimir l'home i li concedí la gràcia. La mateixa creació, i també la redempció, han estat actes de voluntat i d'amor divins.

- c) **Concepció lineal del temps i sentit de la història:** aquesta té, com en el judaisme, un principi (la creació) i un final (diferent aquest: la segona vinguda de Crist). La gran novetat és que el propi Déu ha entrat en la història humana en el

moment de l'encarnació, i així el temps queda dividit en dos períodes diferents (l'Antic i el Nou Testament).

- d) **La Veritat:** com que per als grecs el món és allò que és i no és producte de res més, cal que tingui en si mateix la raó (el logos) del seu ésser: la missió de la raó humana és descobrir-la. En canvi, com que per als cristians és producte de la creació divina, la raó del seu ésser és en Déu, i nosaltres no l'hauríem poguda conèixer si ell no ens l'hagués revelada. Però, com que ho ha fet, la seva paraula és la veritat absoluta i, per tant, superior a qualsevol tipus de racionalitat. Com a posseïdor de la veritat absoluta, el cristianisme no acceptarà opinions contràries als continguts que considera revelats per Déu.
- e) **La creació:** ja hem dit que aquesta era una idea totalment estranya al pensament grec. En ésser la creació un acte lliure de Déu, el món no és necessari, sinó contingent (podria no haver existit o ésser diferent). Això, juntament amb el concepte de veritat, feia totalment inútil la filosofia, però, com veurem, els pensadors cristians trobaren la manera de fer compatible la revelació amb la raó.

f) **L'home:** l'individu humà és un ésser lliure i, per tant, responsable dels seus actes. En haver estat creats a imatge i semblança divina, tots els homes són iguals i s'han d'estimar amb amor fraternal (caritat): cal abolir, doncs, l'esclavitud. La naturalesa humana, però, és una naturalesa batuda pel pecat original, que minva la seva llibertat i la inclina cap al mal. No obstant, per la redempció i la gràcia divina, l'home pot redreçar el seu comportament i salvar-se. Aquesta visió ajudava, també, a explicar l'origen no diví del mal, que era una de les obsessions de l'època.